

Natura 2000-handleplan 2022–2027
Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og
Agerø

Natura 2000-område nr. N28

Habitatområde H28

Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39

Titel: Natura 2000-handleplan for N28 Agger Tange, Nisum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø
Udgiver: Lemvig Kommune, Struer Kommune, Morsø Kommune og Thisted Kommune
År: 2024
Forsidefoto: Udsigt over Skibsted enge og Skibsted fjord til Thyholm. Fotograf Mathilde Boesen
Baggrundskort: © Styrelsen fra Dataforsyning og infrastruktur

Må citeres med kildeangivelse.

STRUER
KOMMUNE

Lemvig Kommune

Indhold

1. Resumé	4
2. Baggrund	5
2.1 Den lovgivningsmæssige ramme	5
2.2 Miljøvurdering af handleplanerne	6
3. Gennemførelse af Natura 2000-handleplan for sidste planperiode	8
3.1 Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan	8
3.2 Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan	9
4. Behov for indsatser	13
5. Indsatser fordelt på aktør	15
6. Prioritering af den forventede indsats	18
7. Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse	20
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser	21
Bilag 2: Plejeplaner udarbejdet i EU-life Projektet RigKilde-LIFE	22

1. Resumé

Handleplanen for N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø beskriver den indsats, der skal igangsættes i Natura 2000-området inden udgangen af 2027. Natura 2000-området består af Fuglebeskyttelsesområderne F23 Agger Tange, F27 Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm og Katholm Odde, F28 Nissum Bredning og F39 Harboøre Tange, Plet Enge og Gjeller Odde samt Habitatområde H28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø.

Det overordnede mål for området er beskrevet i afsnit 3.1 i Natura 2000-planen og de konkrete mål i afsnit 3.2. Generelt gælder for dette område, at den samlede forekomst af naturtyper, arter og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

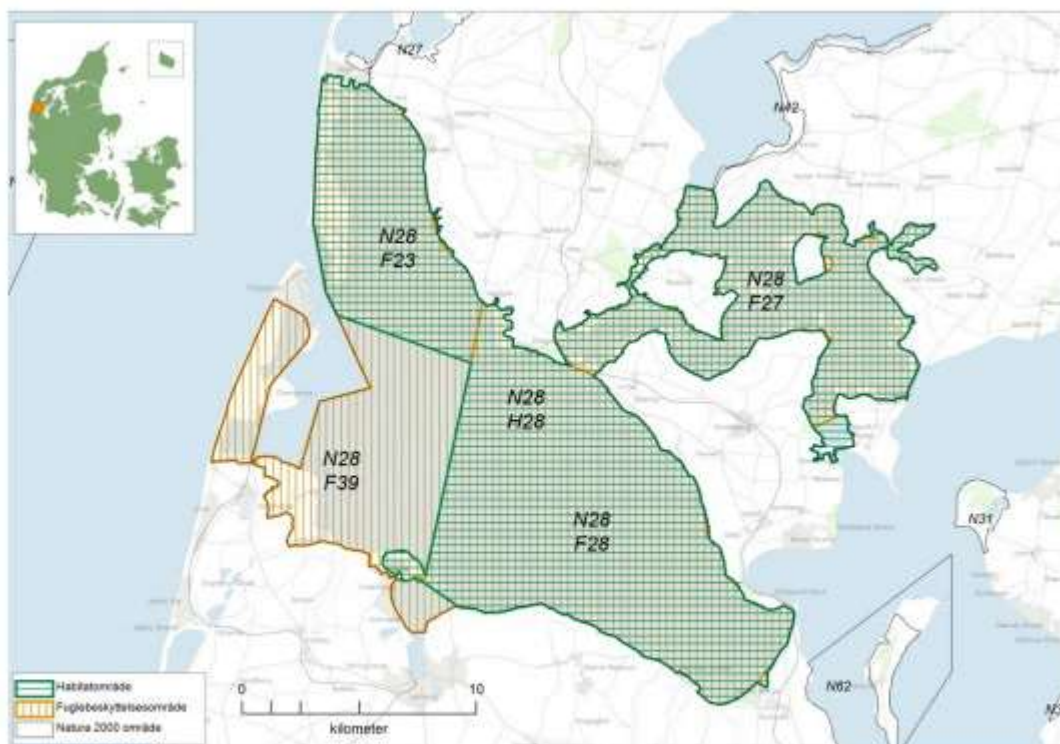
Målsætningerne konkretiseres i Natura 2000-planens afsnit 4.1 og 4.2 i form af nogle generelle og områdespecifikke retningslinjer for indsatsprogrammet.

Hovedformålet med indsatserne i perioden 2022-27 er:

1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed
2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder
3. Bekæmpe invasive arter

Indsatsen i denne planperiode er rettet mod naturforbedrende tiltag, der positivt bidrager til at sikre, vedligeholde og forbedre de lysåbne arealers drift og pleje. Indsatsen mod invasive arter vil blive mere fokuseret og prioriteret på de sårbare naturtyper med en tilgroningsgrad af invasive arter over 10 % af arealet.

Indsatsen udføres både på offentlige og private arealer i området. Projekter på private lodsejeres arealer gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en række understøttende tilskudsordninger, som kan søges gennem Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen, samt midler til Life-projekter som medfinansieres af EU.

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39 (lodret orange skravering).

2. Baggrund

Miljøstyrelsen har udarbejdet Natura 2000-planer for 257 Natura 2000-områder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte Natura 2000-område og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2022–27. Natura 2000-planerne kan ses på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk.

Ud fra Natura 2000-planerne er der udarbejdet Natura 2000-handleplaner for de enkelte Natura 2000-områder. Handleplanerne skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet af Lemvig, Struer, Morsø og Thisted Kommuner på grundlag af Natura 2000-plan for N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kommunens kystnære områder. Kommunerne er ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af 2027. Miljøstyrelsen er ansvarlig for at udarbejde en skovhandleplan for de skovbevoksede, fredskovspligtige Natura 2000-arealer, men der er ikke skovhabitatnatur i fredskovspligtige arealer for dette Natura 2000-område.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i Natura 2000-området, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne planer for forvaltningsindsatser (eks. drifts- og plejeplaner). Der udarbejdes ikke handleplan for de offentlige lodsejeres arealer, hvor de selv udarbejder planer for forvaltningsindsatser, hvorfor data fra deres arealer ikke indgår i selve handleplanen, men kun fremgår af bilag 1. Naturstyrelsen Thy og Naturstyrelsen Vestjylland samt Banedanmark ønsker selv at udarbejde plan for forvaltningsindsats for egne arealer, og resuméer af disse planer kan ses i bilag 1. Hvis der er behov for at tydeliggøre ansvarsfordelingen mellem aktører (heriblandt offentlige lodsejere med egne planer for forvaltningsindsatser), tydeliggøres dette i kapitel 5.

2.1 Den lovgivningsmæssige ramme

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i:

- miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 692 af 26. maj 2023)
- naturbeskyttelsesloven (lovbekendtgørelsen nr. 1392 af 2. oktober 2022)
- bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 af 27. juni 2016)

Det er kommunalbestyrelsen, der er ansvarlig for at gennemføre Natura 2000-planen på de privatejede arealer. Offentlige lodsejere er ansvarlige for at gennemføre Natura 2000-planen på deres egne arealer.

Handleplanen skal ifølge lovgivningen indeholde nedenstående:

- En prioritering af myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag.
- De forventede initiativer, som myndigheden vil tage for at gennemføre Natura 2000-handleplanen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder, Miljøstyrelsen og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-handleplanen er gennemført for den forudgående periode.

Handleplanen skal ikke omfatte offentligt ejede arealer, hvis der for disse arealer er udarbejdet/udarbejdes en plan for forvaltningsindsatsen, der er i overensstemmelse med de fastsatte mål for naturtilstanden i Natura 2000-planen. Der indsættes et resumé af de offentlige planer i handleplanens bilag.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

Handleplanen skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen og skal ikke indgå Natura 2000-handleplanerne.

Orkideer i Hellerød Kær. Foto: Struer Kommune

2.2 Miljøvurdering af handleplanerne

Natura 2000-handleplanerne er en type af planer, som kan være omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023) – herefter refereret til som miljøvurderingsloven.

Ved vurderingen af om en handleplan er omfattet af Miljøvurderingsloven ses på kriterierne i lovens § 8. Erfaringsmæssigt er der en del handleplaner, som ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven. Det afhænger dog i alle tilfælde af det konkrete indhold af handleplanen, og der skal derfor altid foretages en særskilt vurdering for hver plan.

Denne handleplan er blevet vurderet i forhold til, om den er omfattet af miljøvurderingsloven. Det er vurderet, at den ikke er omfattet af miljøvurderingsloven og der dermed ikke skal udarbejdes miljøvurdering af handleplanen.

Der er vurderet på, om handleplanen sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller om den vurderes at kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt jfr. miljøvurderingslovens §8.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen er undtaget fra habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og dermed fra vurdering efter miljøvurderingsloven, fordi planerne er "direkte forbundet med eller nødvendige for

lokalitetens forvaltning" jfr. artikel 6, stk. 3, 1. pkt. Handleplanen anses som direkte forbundet med og nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning.

For samtlige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering (SMV). Natura 2000-planerne og de tilhørende miljøvurderinger kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Natura 2000, tredje generation planer (2022-2027).

Fåregræsning på Gjellerodde. Foto: Inger Hejlesen

3. Gennemførelse af Natura 2000-handleplan for sidste planperiode

3.1 Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanerne for anden planperiode har været gældende siden udgangen af 2017. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-planen for planperioden 2016-2021.

Det er muligt at få et samlet overblik over tilskudskompenserede indsatser i Natura 2000-områderne i "Sammenfatning af Natura 2000-planerne 2022-2027" på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Tabel 1: Følgende indsatser er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler*.

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Thisted Kommune	Forberedelse til afgræsning (Hegning)	0 ha	73,8 ha realiseret
	Rydning af uønsket opvækst	0 ha	0,7 ha realiseret
	Årlig slåning af tagrør forud for afgræsning		11,8 ha gennemført
Morsø Kommune	-	0 ha	0 ha
Struer Kommune	Fornyelse af eksisterende hegn	0 ha	83 ha gennemført
Lemvig Kommune	Forberedelse til afgræsning (hegning)	58,4 ha realiseret	1,3 ha realiseret

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Tabel 2: Følgende indsatser er finansieret gennem landdistriktsmidler eller anden finansiering og gælder arealer, der ikke er skovbevoksede, fredskovspligtige arealer*.

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Thisted Kommune	Forberedelse til afgræsning (Hegning)		83,4 ha realiseret (LDP)
	Rydning		0,7 ha realiseret (LDP) 2,8 ha realiseret (LIFE)
	Etablering af naturlig hydrologi		1,9 ha realiseret (LDP) 17 ha realiseret (LIFE)
	Slåning af tagrør forud for afgræsning		2,6 ha (LIFE)
Morsø Kommune	Forberedelse til afgræsning (Hegning)	0 ha	103 ha realiseret (LDP)
Struer Kommune	Forberedelse til græsning (Hegning)	0 ha	2,79 ha realiseret (LDP)
	Forberedelse til græsning (Udvidelse af eksisterende hegn)	0 ha	1,9 ha realiseret (LIFE)
	Høslæt af rør	0 ha	8,1 ha realiseret (LIFE)
	Forbedret hydrologi	0 ha	33,8 ha realiseret (LIFE)
Lemvig Kommune	Forberedelse til afgræsning	3 ha	24,8 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Tabel 3: Opgørelse over indsatser total indenfor Natura 2000-området i planperioden 2016-2021

Indsats	Tilskudsfinansiering på private arealer (ha)	Offentlige arealer (ha)	Total (ha)
Forbedring af hydrologi*	52,7		52,7
Indsatser m.h.p. lysåben natur**	401	61,4	462,4
Skovnaturtypebevarende drift og pleje***			
Urørt skov			

* Forbedring af hydrologi dækker over lukning af dræn og grøfter samt ophør med vedligeholdelse af afvanding

** Indsatser for lysåben natur dækker over bekæmpelse af invasive arter, græsning, hegning og rydning med henblik på lysåben natur.

*** Skovnaturtypebevarende drift og pleje dækker over flere indsatser, heriblandt sikring af naturtyper, træer til naturligt henfald, naturnær skovdrift, rydning af uønsket opvækst, problemarter og invasive arter samt skovgræsning og foryngelse.

Tabel 4: Følgende Life-projekter er iværksat i området

Thisted og Struer kommune	Life RigKilde (<i>Restaurering og forbedring af grundvandsafhængige naturtyper</i>) (2015-2022) Projektets overordnede formål er at opretholde, genskabe og udvide arealer med habitatnaturtyperne rigkær (7230) og kildevæld (7220). Projektet indbærer etablering af hensigtsmæssig hydrologi, fjernelse af indtrængende opvækst samt etablering og forbedring af afgræsning. Derudover indeholder projektet en artsindsat for stor vandsalamander med etablering af nye eller forbedring af levesteder for arten. Endelig beror projektet sig på tæt dialog og samarbejde med lodsejere samt flerstrengt formidlig om naturtyper og naturpleje Der er i forbindelse med projektet udarbejdet plejeplaner, der findes som bilag 3
----------------------------------	--

Ud over de ovennævnte indsatser har myndighederne søgt at gennemføre Natura 2000-handleplanen gennem generel oplysning til lodsejere om Landbrugsstyrelsens projekt- og plejeordninger indenfor Natura 2000.

Miljøstyrelsen oplyser, at Vildtreservatet Agger Tange blev revideret i 2016.

3.2 Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanen skal ifølge bekendtgørelsen indeholde en redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 og 12 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er realiseret. Vurderingen, af hvorvidt handleplanerne er gennemført i den forudgående periode, er baseret på, om de planlagte indsatser fra sidste handleplan er opfyldt, eller der er udført tilsvarende tiltag.

Thisted Kommune:

Områdets Natura 2000-basisanalysen 2022-2027 viser, at naturtilstanden i ca. 293 ha af de i alt ca. 367 ha lysåbne naturtyper i kommunen er i gunstig bevaringstilstand. Dvs. at naturkvaliteten i de sidste ca. 74 ha er moderat eller ringe. Naturtyperne rigkær, strandeng, havtornklit og klithede udgør hovedparten af den natur, der er i moderat eller dårlig tilstand. Dog angiver basisanalysen, at arealet med strandeng i moderat/dårlig tilstand er faldet, mens en del er registreret som strandrørsump, hvor høj græs- urtevegetation er en naturlig tilstand for naturtypen.

Der blev i sidste Natura 2000-handleplan sat mål om at sikre en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje samt sikre egnede levesteder for områdets arter på op til 79,5 ha. Thisted kommunes indsats i sidste planperiode er primært løftet gennem EU Life-projektet RigKilde-LIFE, hvor fokus har været at forbedre og udvide arealet med naturtyperne rigkær og kildevæld. Indsatserne gennem projektet har dog også påvirket andre naturtyper, der ligger i tilknytning til projektområderne, herunder især strandeng. Thisted kommune har gennem RigKilde-LIFE sammen med en stor del af de private lodsejere arbejdet for at sikre naturtyperne en hensigtsmæssig drift og pleje. Især har hegning af i alt 157 ha ført til ny eller bedre pleje.

Hvor det har været muligt at søge finansiering eller hvor det har været vurderet nødvendigt, har kommune foretaget rydninger på arealer med habitatnaturtypen rigkær og/eller kildevæld. Enkelte steder har det været forsøgt at rydde nye indhegnede områder for tagrør forud for afgræsningen. Rydningerne er foretaget efter seneste kortlægning, hvorfor indsatsen ikke er synlig i kortlægningsdataene.

Derudover var målet i sidste planperiode at arbejde videre med etablering af hensigtsmæssig hydrologi baseret på forslag fra færdiggjorte og igangværende hydrologiske forundersøgelser. Dog er målet (op til 73 ha løftet af RigKildeLIFE) ikke nået – dels på grund af manglende lodsejerinteresse i at indgå i hydrologiprojekter og dels på grund af, at forundersøgelserne viste et mindre behov/effekt end antaget.

Thisted Kommune har desuden støttet økonomisk op om mårhundebekæmpelsen for at forbedre levestederne for de jordrugende fugle. Dels til indkøb af overvågningskameraer og til løbende betaling af drift af alarmsystem.

Kommunen har ikke foretaget indsatser for havtornklit og klithede i 2. planperiode.

Morsø Kommune:

Natura 2000-basisanalysen 2022-2027 viser, at naturtilstanden i ca. 337 ha af de i alt ca. 390 ha lysåbne naturtyper i kommunen er i gunstig bevaringstilstand. Dvs. at naturkvaliteten i de sidste ca. 53 ha er moderat eller ringe. Naturtypen i ringe tilstand er en lokalitet med strandrørsump på 13 ha, der er ynglelokalitet for rørdrum. Populationen af rørdrum i området vurderes at være stigende i forhold til sidste handleplanperiode.

Orkide i Brokær.
Foto: Lars Christian Adrados

Loppestar i Hellerød Kær. Foto Struer Kommune

Den primære indsats i 2. planperiode har været fastholdelse af afgræsning på allerede afgræssede arealer samt øgning af arealet, der afgræsses. Der er i sidste planperiode realiseret et projekt på 103 ha med rydning af tilgroede arealer og forberedelse til afgræsning (hegning). Indenfor området afgræsses i alt ca. 340 ha.

Morsø Kommune har i 2. planperiode siden 2018 årligt udført bekæmpelse af mårhunde i samarbejde med jagtorganisationerne i Thy og på Mors. Bekæmpelsen er finansieret ved kommunale midler.

Lemvig Kommune:

Natura 2000-basisanalyse 2022-2027 viser, at naturtilstanden i ca. 72 ha af de i alt ca. 88 ha lysåbne naturtyper i kommunen er i gunstig bevaringstilstand. Dvs. at naturkvaliteten i de sidste ca. 16 ha er moderat. Gjellerodde er først blevet en del af habitatområdet H28 i den forgangne planperiode og derfor blev der ikke beskrevet specifikke indsatser for dette område i sidste handleplan.

Struer Kommune:

I sidste planperiode blev der i Struer Kommune sat mål for at sikre en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje samt sikre egnede levesteder for områdets arter på op til 200 ha. Her har RigKilde LIFE projektet fyldt en stor del, hvor det primære mål har været at opretholde, genskabe og udvide arealerne med rigkær og kildevæld i Hellerød Kær. Monitoreringen af projektområdet har vist at naturtypen rigkær steg 23 % indenfor projektperioden, ligesom der var en stigning i antallet af arter på 14%.

Struer Kommune har derudover haft iværksat genhegning af nogle større områder på i alt ca. 83 ha for at sikre den fremadrettede græsning på arealerne så de kan forblive i god tilstand.

Struer Kommune har udarbejdet en forundersøgelse for et hydrologiprojekt på ca. 83 ha for at forbedre hydrologien i området, som primært består af strandeng, men også indeholder nogle mindre områder af habitatnaturtyperne rigkær, surt overdrev og strandvold med flerårige. Projektet blev dog ikke realiseret grundet manglende lodsejeropbakning.

Samlet:

Der blev i forrige handleplan fastsat et mål om sammenbinding af naturtyper. Kommunerne har ikke udført konkrete projekter alene med formålet at sikre sammenhæng mellem kalkoverdrev, surt overdrev eller rigkær. Som nævnt i handleplanen var indsatsen på daværende tidspunkt baseret på en endnu ukendt støtteordning til sammenbinding af naturtyper. Den pågældende tilskudsordning var kun tilgængelig for private lodsejere og kommunerne har ikke kunne facilitere private ansøgninger. Der er ingen private lodsejere indenfor N28, der har søgt ordningen.

Der er ikke foretaget eller opgjort en specifik indsats for grundlæggende hedepleje i sidste planperiode. En indirekte indsats er indeholdt i tallene for opgørelsen af "forberedelse til afgræsning".

Derudover bemærkes det, at der i den kommunale Natura 2000-handleplan for sidste planperiode, ikke er angivet et mål for grundlæggende hedepleje. Her har Lemvig, Struer, Thisted og Morsø Kommuner angivet en indsats på 0 ha.

Kalkoverdrev ud mod Krik Vig. Foto: Thisted Kommune

Kommunerne har ikke foretaget en specifik indsats for bekæmpelse af invasive arter i sidste planperiode. Ifølge handleplanen for 2. planperiode skulle kommunerne tilsammen bekæmpe invasive arter på op til 6,5 ha. Denne indsats videreføres i næste planperiode.

Lemvig kommune har dog løbende bekæmpet Rynket rose med afgræsning på Gjelleodde, der ved udvidelse af Natura 2000 området blev en del af habitatområde H28.

Handleplanen for 2. planperiode indeholdt ikke en særlig indsats for arter eller fugle på udpegningsgrundlaget, da indsatsen for udpegningsgrundlagets naturtyper i væsentligt omfang vurderedes at ville bidrage til at sikre egnede yngle- og levesteder.

Indsatsen for egnede levesteder for træk- og ynglefugle i handleplanen for 2. planperiode beror på forvaltningstiltag for områdets naturtyper, herunder pleje i form af rydning, hegning og afgræsning jf. handleplanen for 2. planperiodes tabel 7. Dvs. indsatsen for naturtyperne og egnede levesteder for fuglearterne var den samme, da egnede levesteder i høj grad er betinget af naturtypernes naturkvalitet. Der var i handleplanen for 2. planperiode ikke planlagt en særlig indsats mod prædation fra rovdyr og forstyrrelser fra fx mennesker.

Kommunerne vurderer at indsatsen i forrige planperiode lever op til den overordnede målsætning fastsat i handleplanen 2016-2021 for N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø.

Effekten af indsatserne bliver løbende vurderet i det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (NOVANA), som overvåger vandmiljøets og naturens tilstand inden for de områder, der prioriteres i forhold til de politisk fastsatte økonomiske rammer

4. Behov for indsatser

Natura 2000-planen for N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne er afstemt, så den økonomiske ramme og den krævede indsats i planerne passer sammen. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne bidrager økonomisk via de midler, som kommunerne er blevet økonomisk kompenseret for af staten (DUT-midlerne).

På baggrund af Natura 2000-planen har kommunerne vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag. Handleplanmyndigheden skal forsøge at indgå frivillige aftaler med lodsejere om drift. Hvor dette ikke er muligt, skal myndigheden påbyde en bestemt drift, hvis det er nødvendigt for opnåelse af målene i Natura 2000-planen eller for at forhindre forringelse og forstyrrelse.

Offentlige lodsejere skal selv organisere gennemførelse af indsatser på egne arealer.

Tabel 5: Behov for indsatser for naturtyperne*

Forventede indsatser		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne Naturtyper	Forbedring af hydrologi		op til 12 ha	0-45 ha
	Rydning af uønsket opvækst		op til 77 ha	0-77 ha
	Bekæmpelse af invasive arter	0-58 ha	17,7 ha	17,7 ha
	Grundlæggende indsats på hedearealer			0-16,6 ha
	Afgræsning af lysåbne arealer (Forbedret græsningstryk og/eller forberedelse til afgræsning - Hegning)	0-727 ha		Op til 1032 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

** Rydning af invasive arter har ikke været en prioriteret indsats i første planperiode for skovbevoksede, fredskovspligtige arealer, hvorfor det ikke er muligt at angive et areal for, hvor der er igangværende indsatser fra første planperiode (2010-21).

Tabel 6: Behov for indsatser for arter udover indsatser for naturtyper på lysåbne naturtyper og skovnaturtyper uden fredskovspligt*

Forventede indsatser	Skøn over behov:		
	Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Håndtering af prædation på levesteder for havterne		op til 6 områder	op til 6 områder
Håndtering af prædation på levesteder for klyde		op til 2 områder	op til 2 områder

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

I Thisted og Struer Kommune afsluttes og vedligeholdes indsatser, der i sidste planperiode er gennemført gennem LIFE RigKilde. Projektet har primært fokuseret på etablering af naturlig hydrologi, rydning af uønsket opvækst samt etablering af hensigtsmæssig pleje på naturtyperne rigkær, kildevæld, strandeng og tidvis våd eng. Projektet skulle især søge at gennemføre tidligere Natura 2000-plan og afsluttes i denne planperiode med udgangen af 2022. Indsatsen, der er planlagt gennem LIFE RigKilde er indeholdt i tallene for "Rydning af uønsket opvækst" samt "Afgæsning af lysåbne arealer".

Behovet for rydning er opgjort ud fra Basisanalysen på baggrund af registreringen af lysåbne naturtyper med forekomst af vedvegetation over 10%. Behovet for afgæsning af lysåbne arealer er opgjort på baggrund af registreringen af lysåbne naturtyper, hvor over 10% af arealet har middel eller høj vegetationshøjde.

Behov for forbedring af hydrologi er opgjort på baggrund af registreringen af lysåbne naturtyper, hvor det er vurderet at naturtyperne er tydeligt påvirket af afvanding.

Behov for grundlæggende indsats på hedearealer er opgjort ud fra alle naturtyper på flyvesand samt våd og tør hede i ugunstig bevaringsstatus og med en tilgroningsgrad af vedmateriale på over 10% af arealet. Der vil være arealer, der også fremgår af opgørelsen over det samlede behov for rydning af uønsket opvækst.

Ifølge Basisanalysen for området 2022-2027 er naturtilstanden for de lysåbne naturtyper i god eller høj tilstand på over 80 % af arealet, hvilket er en forbedring fra kortlægningen 2011. Den gode naturtilstand tilskrives at en stor del af arealerne er under pleje og at der mange steder forekommer et stort artsindhold på arealerne. De væsentlige trusler og årsager til en moderat/ringe tilstand på de resterende 20 % af naturtyperne tilskrives manglende pleje, general tilgroning, tilgroning med invasive arter samt afvanding af våde naturtyper.

I vurderingen af indsatser i planperioden 2022-2027 er der dog ikke skelet til hvorvidt områderne er god/høj tilstand eller moderat/ringe tilstand, da der arbejdes for at sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur, hvor naturtyper i god/høj tilstand også kan have behov for en indsats.

Natura 2000-områdets levesteder for ynglefuglene havterne og klyde tilgodeser generelt arternes behov for at fastholde en ynglebestand i området. For havterne og klyde er der dog yngleområder i moderat tilstand, hvilket primært tilskrives prædation fra især ræv og andre rovdyr. Det planlægges, at det reelle behov for regulering af prædation inden for de aktuelle levesteder for ynglefuglene klyde og havterne undersøges. I undersøgelsen vil konkrete metoder og mulighed for eventuelt samarbejde med lokale jægere kortlægges.

Ud over en nærmere undersøgelse af behovet for en særlig indsats mod prædation fra rovdyr planlægges der ikke en særlig indsats for at sikre ynglefuglenes levesteder. Indsatsen for at sikre ynglefuglenes ynglebestand og trækfuglens levevilkår i området er alene baseret på indsatserne for de lysåbne naturtyper, se tabel 5 og 6 ovenfor, der har til mål at sikre lav vegetationsstruktur.

Der vurderes ikke at være trusler for habitatarten odders forekomst i området, og handleplanen indeholder derfor ingen særlig indsats for arten.

Miljøstyrelsen viderefører indsatsen vedr. revidering af reservatbestemmelserne i området

5. Indsatser fordelt på aktør

Grundlæggende er ansvaret fordelt, så kommunerne er ansvarlig myndighed på alle arealer i kommunen undtagen de skovbevoksede fredskovspligtige arealer.

Miljøstyrelsen er ansvarlig myndighed for de skovbevoksede fredskovspligtige arealer. Det gælder dog, at kommunerne er ansvarlige for de arealer i fredskov, der er beskyttet efter §3 i naturbeskyttelsesloven.

Myndighederne er ansvarlige, jfr. ovenstående fordeling, for gennemførelse af handleplanen undtagen for offentlige arealer, hvor lodsejer selv er ansvarlig for at gennemføre handleplanen. De fleste indsatser er geografisk bestemt, hvorved den nævnte myndigheds- og arealdeling er gældende. Det er muligt at finde relevante Natura 2000-geodata i [MiljøGIS](https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=natura2000planer3-2022)¹. Endvidere kan overvågningsdata fra NOVANA-programmet tilgås via [Danmarks Miljøportal](https://www.miljoportal.dk/)² og i Natura 2000-basisanalyserne.

I denne handleplan er der en naturlig ansvarsfordeling ud fra den geografiske afgrænsning, og dermed hvilken myndighed, der er ansvarlig for gennemførelse. Nedenfor ses dog en tabel over indsatser i planperioden fordelt mellem Thisted, Morsø, Struer og Lemvig kommuner. I tabel 8 ses en oversigt over fordelingen af kortlagt lysåben natur mellem kommunerne

Tabel 7: Fordeling af opgaver mellem handleplanmyndighederne og offentlige lodsejere

Indsats	Handleplanmyndigheder			
	Kommuner			
	Thisted	Struer	Lemvig	Morsø
Lysåbne naturtyper (indsats angivet i hektar)				
Forberedelse til hydrologi				0-12
Rydning af uønsket opvækst ^a	0-51	0-3	0-15	0-8
Slæt uden fjernelse af materiale				
Genrydning af uønsket opvækst og øvrig indsatsvedligeholdelse ^b	Op til 4	0-8	0	0
Bekæmpelse af invasive arter på naturtyper med en forekomst af invasive arter på over 10%	9,9	3,3	1,5	3
Grundlæggende indsats på hedearealer	0-14		0-1,5	
Hensigtsmæssig pleje (forbedring af græsningstryk samt hegning) ^a	0-311	0-32	0-14	0-36
Levesteder				
Håndtering af prædation på levesteder for havterne	0-1 stk.	0-3 stk.		0-2 stk.
Håndtering af prædation på levesteder for klyde		0-1 stk.		0-1 stk.

^a Tallene indeholder allerede planlagte indsatser, der relaterer sig til gennemførelse af tidligere Natura 2000-plan og som påtænkes afsluttet i 3. planperiode, herunder indsatser gennem LIFE RigKilde

^b Behovet for genrydning eller vedligeholdelse af indsatser beror sig på effekten af den pleje, der er iværksat efter rydningen eller anden foretaget indsats. Øvrig indsatsvedligeholdelse er angivet under "hensigtsmæssig pleje".

¹ <https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=natura2000planer3-2022>

² <https://www.miljoportal.dk/>

Thisted Kommune

Ifølge kortlægningsdata forekommer der i alt 51 ha habitatnatur i Thisted Kommune med en tilgroningsgrad over 10 % med vedplanter, hvor naturtyperne rigkær (7230) og havntørnklit (2160) udgør langt størstedelen af de registrerede arealer. I alt er 22 ha habitatnatur vurderet til at være tydeligt påvirket af afvanding og udgøres primært af rigkær (7230) og strandeng (1330).

Hele 311 ha habitatnatur er ifølge kortlægningsdata under tilgroning med en middelhøj til høj plante- og urtevegetation på over 10 % af arealet. Det til trods for, at mange af arealerne afgræsses – ifølge landbrugsstyrelsens data for pleje-/græsordningen afgræsses i alt 230 ha indenfor Natura 2000- område N28. En indsats mod dette vil hovedsageligt være med fokus på at forbedre eksisterende græsning.

Morsø Kommune

I Morsø Kommune er ca. 55 ha ud af 393 ha lysåben natur i ikke gunstig bevaringstilstand. Ca. 14 ha af de 55 ha består af et tilgroet strandengsareal omkring Søndervig i Tissinghuse. Strandengen er tilgroet med tagrør og udpeget som levested for rørdrum, se figur 6. For de 14 ha er der således modstridende interesser, og opretholdelse af rørskov som ynglested for rørdrum prioriteres på bekostning af lysåben strandengsvegetation.

Strandeng tilgroet med tagrør i Søndervig, Tissinghuse, Morsø Kommune (foto 1. november 2023).

Struer Kommune

For nogle mindre områder, op til samlet 3 ha, er der ud fra basisanalysen behov for gennemførelse af rydning af uønsket opvækst. Der er her tale om naturtyperne surt overdrev (6230), kystklint/klippe (1230). Ud fra basisanalysen er der behov for bekæmpelse af invasive arter, som bjerg-fyr og rynket rose. Det drejer sig om arealer på op til 3,3 ha på kalkoverdrev (6210) og tør hede (4030). Både for arealerne hvor der ønskes gennemført rydninger samt bekæmpelse af invasive arter søges det at forberede samme arealer til græsning efterfølgende.

I de foregående planperioder er flere større arealer blev heget og græsses nu. De tilbageværende arealer, der ud fra basisanalysen har brug for græsning, er op til 18,3 ha, primært strandeng (1330). Det er mindre og delvist isolerede arealer. Fokus for disse områder vil derfor være at få dem heget med større arealer, hvilket inkludere at benytte arealer der ikke er kortlagt som habitatnatur som bindeled for at sikre større græsningsarealer.

På nogle arealer er der ud fra basisanalysen behov for græsning selvom arealerne allerede er hegnet og græsses. For disse arealer vil fokus derfor være på at forbedre græsningstrykket gennem dialog med dyreholder og lodsejer.

Lemvig Kommune

Natura 2000-basisanalyse 2022-2027 viser, at naturtilstanden i ca. 72 ha af de i alt ca. 88 ha lysåbne naturtyper i kommunen er i gunstig bevaringstilstand. Dvs. at naturkvaliteten i de sidste ca. 16 ha er moderat. Størstedelen af naturtypen i moderat tilstand er en lokalitet med strandeng på 13 ha ved Gjeller Sø. Området forsøges løftet gennem en planlagt helhedsplan for Gjellerodde. Derudover er der behov for indsats mod uønkset opvækst af nåletræer på selvsamme sted, det skønnes, at der kan være behov på op til 15 ha tør hede (4030). Endelig er der behov for indsats for rydning af invasive arter på strandeng (1330) på op til 1,5 ha.

Tabel 8: Opgørelse over kortlagt terrestrisk habitatnatur 2016-2019 fordelt på kommuner og staten

Naturtype	Naturtypenavn	Handleplanmyndighed			
		Lemvig Kommune	Morsø kommune	Struer Kommune	Thisted Kommune
1110	Sandbanke				
1140	Vadeflade				
1150*	Lagune				
1160	Bugt				
1170	Rev				
1210	Strandvold med enårig planter			2	
1220	Strandvold med flerårig planter	4	12	29	10
1230	Kystklint/klippe			15	
1310	Enårig Strandengsvegetation	1	9		13
1330	Strandeng	24	346	256	187
2110	Forklit				
2120	Hvid klit				15
2130*	Grå/grøn klit	24		1	26
2140*	Klithede			2	16
2160	Havtornsklit	2		1	13
2170	Grårisklit			2	
2190	Klitlavning				4
3140	Kransnålalge-sø				
3150	Næringsrig sø				
3160	Brunvandet sø				
3260	Vandløb				
4010	Våd hede	8			
4030	Tør hede	21		0	2
6210*	Kalkoverdrev		3	8	21
6230*	Surt overdrev	1	4	17	10
6410	Tidvis våd eng	2	0		1
7140	Hængesæk				
7220*	Kildevæld		0		4
7230	Rigkær		4	24	45
I alt**		87	377	357	367

*Prioriterede naturtyper jf. habitatdirektivet

**Habitatnatur på umatrikulerede arealer er ikke medtaget, hvorfor der er en lille forskel fra tallene angivet i basisanalysen, især på habitattyperne 1210, 1220 og 1330.

6. Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2022-2027 har især fokus på en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. Samtidig fastholdes en række indsatser, der er kendt fra de gældende planer.

Hovedformålene med indsatserne i tredje planperiode (2022-2027) er:

- 1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed**
 - 1.1. der er øget fokus på en mere naturnær forvaltning med fokus på at sikre sammenhæng i naturen og mere naturlige dynamikker i Natura 2000-områderne
 - 1.2. der arbejdes for at udvide arealet med urørt skov
 - 1.3. der er fokus på tiltag mod klimaforandringer og dermed områdernes robusthed over for pludselige hændelser
- 2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder hvilket bl.a. er i overensstemmelse med 'brandmandens lov' og EU's biodiversitetsstrategi 2030**
 - 2.1. fortsætte arbejdet med at sikre naturtilstanden f.eks. ved naturpleje på plejekrævende arealer
 - 2.2. fortsætte arbejdet med at afsøge behovet for og udlægge forstyrrelsesfrie zoner bl.a. til gavn for trækfugle, marine naturtyper og havpattedyr
 - 2.3. fokus på indsatser, der gavner truede arter og fugle
 - 2.4. fortsætte arbejdet med at afsøge behovet for at regulere fiskeri i beskyttede områder
- 3. Bekæmpe invasive arter**
 - 3.1. fortsætte arbejdet med at bekæmpe invasive arter

Miljøstyrelsen prioriterer fortsat arbejdet med revision af reservatbestemmelserne.

Strandeng ved Borregård. Foto: Struer Kommune

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden er sket på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete indsatser (se kapitel 4). Den nedenstående prioritering afspejler således den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

1. prioritet er at sikre høj/god naturtilstand på områdets naturtyper
 - sikre forsat pleje på de arealer, hvor der er iværksat en indsats i 1. og/eller 2. planperiode
 - opretholdelse af eksisterende naturplejeaftaler
 - projekter med opmærksomhed på fortsat god og hensigtsmæssig pleje af arealerne.
2. prioritet er at forbedre tilstanden for naturtyper med ugunstig bevaringsstatus
 - Projekter hvor lodsejere selv henvender sig med interesse i at gennemføre en plejeindsats
 - Projekter hvor flere (små) arealer kan plejes i sammenhæng for at skabe mere robuste naturarealer og evt. mere naturlig dynamik
 - Projekter med ekstern finansiering.
3. prioritet er at bekæmpe invasive arter
 - Projekter hvor lodsejere selv henvender sig med interesse i at gennemføre en plejeindsats
 - Projekter med særlig sårbare naturtyper og arter
4. prioritet er at kontakte private lodsejere, der ejer naturarealer indenfor området med henblik på implementering af indsatser i planperioden
 - Afholde fælles lodsejermøder, hvor indsatser kan afstemmes og udvikles.
5. prioritet er at sikre og forbedre levestederne for ynglefugle på udpegningsgrundlaget
6. prioritet er at skabe synergi med kommende vådområde-, klima- og lavbundsprojekter

7. Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Thisted, Morsø, Struer og Lemvig kommuners hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i nedenstående tabel 9, og i den forbindelse tager myndighederne en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 9 viser myndighedernes plan for interessentinddragelse. Der kan ske ændringer, hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det.

Tabel 9. Forventet plan for interessentinddragelse

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan	Myndighed
Orientering af Det Grønne Råd	Kommunerne afholder møder 1-3 gange årligt og vil, når det er aktuelt, orienterer og inddrage Det Grønne Råd.	Hele planperioden	Morsø, Lemvig, Struer og Thisted Kommuner
Lodsejermøder	Afholdelse af fællesmøde med lodsejere med arealer indenfor Natura 2000 området med henblik på orientering om handleplanen, tilskudsordninger og opbygning af samarbejde om realisering af handleplansindsatser.	2024-2025	Morsø Kommune og Thisted Kommune
Udarbejdelse af helhedsplan for Gjellerodde med interessentinddragelse	Forventeligt afholdelse af yderligere 2-3 møder med lodsejere og andre	2023-2025	Lemvig Kommune
RigKilde AfterLIFE	Inddragelse af lodsejere ifm. udførsel af tiltag med iht. plejeplanen udformet i RigKilde LIFE for aktuelle projektområder. Se bilag 3	Hele planperioden (plejeplan 2022-2032)	Thisted og Struer kommuner
Facilitering af tilskudsordninger	Bidrage med oplysninger og udbredelse af natura 2000 tilskudsordninger til lodsejere	Hele planperioden	Thisted og Struer Kommune
Jægerinddragelse	Sparring vedrørende regulering af præderende rovdyr ved levesteder for Klyde og Havterne	2025-2026	Thisted, Morsø og Struer kommuner

¹ Dette varetages for nuværende af Dansk Skovforening.

Det forventes, at Natura 2000-handleplanerne kan gennemføres ad frivillighedens vej. Kommunerne vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget.

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser

Naturstyrelsen Thy og Banedanmark har udarbejdet nedenstående resuméer af plan for forvaltningsindsats for deres dele af Natura 2000-området.

Det er muligt at finde den fulde plan for forvaltningsindsats på Naturstyrelsens hjemmeside: [Link til Naturstyrelsens driftsplaner](#)

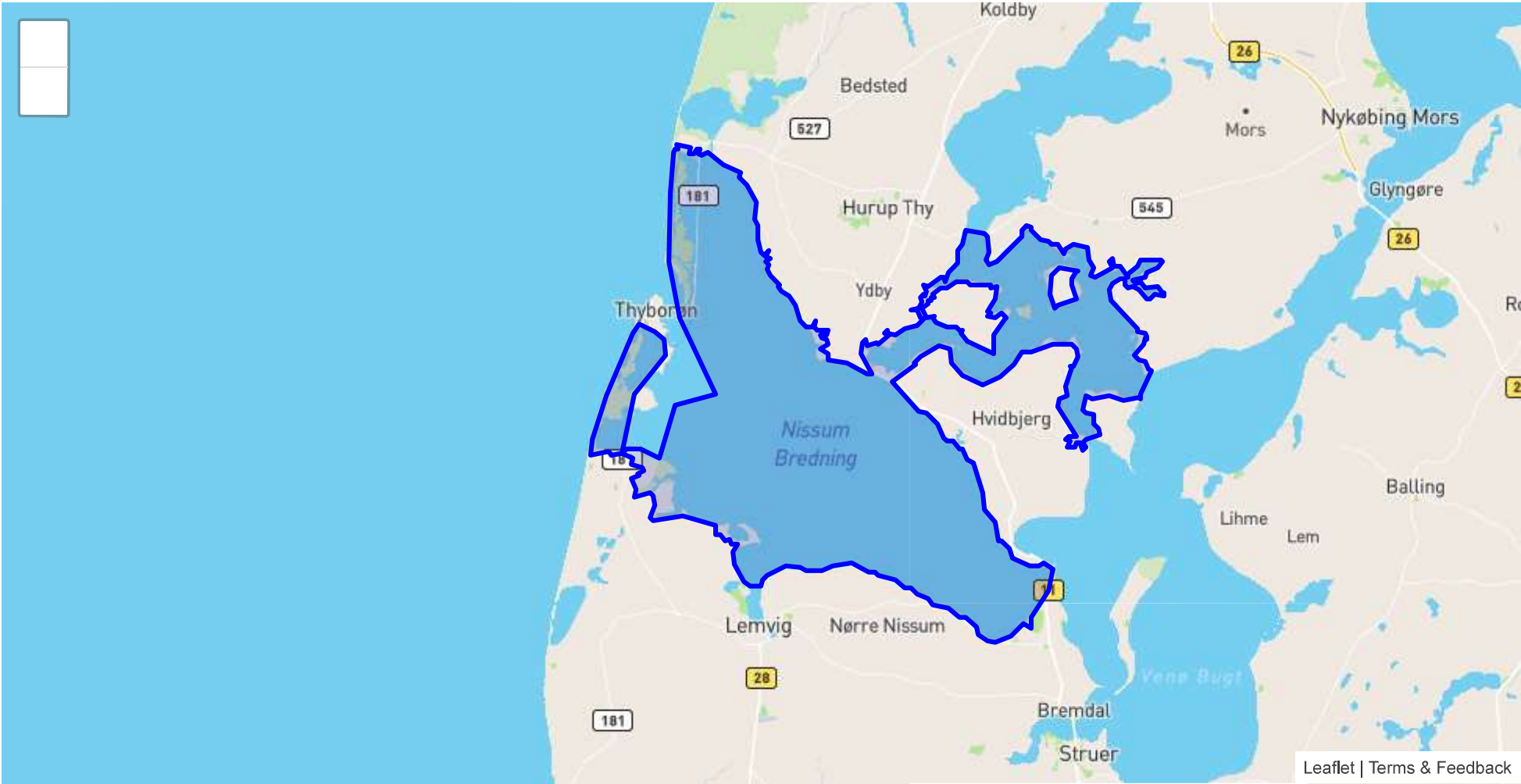
Sammenfatning af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Det er muligt at finde den samlede plan for forvaltningsindsats på Naturstyrelsens hjemmeside: <https://naturstyrelsen.dk/drift-og-pleje/natura-2000-plejeplaner/>. Plejeplanen omfatter foruden denne sammenfatning en kortudstilling af de planlagte indsatser. I kortudstillingen er det muligt at finde information om de planlagte indsatser for de enkelte kortlagte naturtyper samt arter.

Naturstyrelsen har, jf. §5 i BEK nr 944 af 27/06/2016 og §15 i BEK nr 946 af 27/06/2016, som offentlig grundejer besluttet selv at udarbejde plejeplaner for Naturstyrelsens arealer indenfor N2000 området i overensstemmelse med [Natura 2000-planen](#) for området.

Beskrivelse af området

Natura2000-område N28 har et areal på 33086.3 ha. Heraf ejer Naturstyrelsen: 2314.1 ha. Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper og arters levesteder: De mange fugle, herunder lysbuget knortegås, kortnæbbet gås, pibesvane, krikand, pibeand, spidsand, almindelig ryle, brushane, splitterne, dværgterne og mosehornugle. Natura 2000-området har en kystlinie mod Limfjorden på ca. 80 km. Området består af flere store marine delområder bl.a. Nissum Bredning, som ligger stort set ubeskyttet for vestenvinden og består af lavvandede grunde mod vest, samt Limfjordens dybeste område Oddesund mod øst med dybder ned til omkring 32 meter. Midt i området ligger den beskyttede og lavvandede Skibsted Fjord og længst mod nordøst ligger det vidt forgrenede farvand omkring Agerø. Længst mod vest ligger på Agger og Harboøre Tange med en række kystlaguner, som er meget vigtige levesteder for fugle. Strandenge, strandvolde og strandoverdrev dominerer landdelen af området. Langs skræntfoden og i Dover Kil området findes de fleste af områdets værdifulde kildevæld og rigkær, mens områdets klittyper findes på Agger Tange. Området rummer de marine naturtyper: sandbanke, bugt og lagune og de terrestriske naturtyper: strandeng, grå/grøn klit, klithede, rigkær og kildevæld.

Tabel A: Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Lysåbne naturtyper	Areal [ha]
0 - Sø over 5 ha uden naturkode	352.1
1150 - Kystlaguner og strandsøer	13.0
1150 - Lagune	0.9

Lysåbne naturtyper	Areal [ha]
1220 - Strandvold med flerårige planter	3.7
1330 - Strandeng	330.3
2120 - Hvid klit	19.0
2130 - Grå/grøn klit	68.4
2140 - Klithede	75.9
2160 - Havtornklit	38.0
2170 - Grårisklit	43.2
2190 - Klitlavning	15.8
3140 - Kransnålalge-sø	0.1
3140 - Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger	74.3
3150 - Næringsrig sø	0.5
3260 - Vandløb med vandplanter	< 0.1
4030 - Tør hede	0.9
6210 - Kalkoverdrev	0.7
6230 - Surt overdrev	0.3

Arter på udpegningsgrundlaget fremgår ikke af ovenstående tabel. Der henvises derimod til N2000 planen for området.

Planlagte indsatser

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsatser for naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Indsatserne er beskrevet i nedenstående tabeller og suppleret med forklarende tekst.

I tabellerne skelnes mellem "Eksisterende indsats" og "Ny indsats". "Eksisterende indsats" anvendes, hvor den pågældende indsats allerede er omfattet af den eksisterende arealforvaltning, eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at indsatsen vil blive gennemført i plejeplanperioden. "Ny indsats" omfatter de indsatser, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2022 - 2027.

Tabel B: Planlagte indsatser for naturtyperne på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Indsatser - Lysåbne naturtyper (planperiode 2022-2027)	Eksisterende indsats [ha]	Ny indsats [ha]	Samlet behov for indsats [ha]
Andet areal uden drift	380.8		380.8
Bekæmpelse af invasive arter	30.6	87.1	117.7
Færdselsregulering ved Skiltning	23.2		23.2
Græsning	523.3		523.3

Indsatser - Lysåbne naturtyper (planperiode 2022-2027)	Eksisterende indsats [ha]	Ny indsats [ha]	Samlet behov for indsats [ha]
Hegning	400.4		400.4
Rydning af opvækst	2.2		2.2

Ovenstående tabel udstiller Naturstyrelsens planlagte indsatser i planperioden. Indsatserne er planlagt med ophæng i målsætninger og retningslinjer fra den overordnede N2000 plan, som rækker ud over den enkelte planperiode, mens indsatserne forventes udmøntet indenfor planperioden.

I planperioden iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne grå/grøn klit og klithede med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %. Naturstyrelsen og kommunen vil være særligt opmærksom på naturtyperne grå/grøn klit, klithede og klitlavning, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang. Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget løbende pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af f.eks. sommergræsning på heder og strandenge, jf. tabel B. Endvidere er store dele af hederne underlagt en cyklisk drift med pletvise afbrændinger med års mellemrum. Der foretages endvidere enkeltstående indgreb i form af rydning af nåleopvækst og understøttelse af naturlig hydrologi. Ved bekæmpelse af invasive arter er det især genvækst med rynket rose.

Tabel C: Udvikling mod ny kortlagt naturtype

Der planlægges ikke for udvikling af nye naturtyper i indeværende planperiode. Derfor vises Tabel C ikke.

Tabel D: Planlagte indsatser for arter, udover indsatser for naturtyper på lysåbne naturtyper og skovnaturtyper på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for arterne, der fremgår af tabel D.

Habitatområde: nr. 28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Art	Planlagte indsatser	Eksisterende indsats	Ny indsats
Gråsæl	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Odder	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Odder	Sikring af spredningsmuligheder	Ja	
Spættet sæl	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Stavsild	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Stor vandsalamander	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Stor vandsalamander	Sikring af levesteder i øvrigt	Ja	
None	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	

Fuglebeskyttelsesområde: nr. 23 Agger Tange, nr. 27 Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm og Katholm Odde, Lindholm og Rotholme, nr. 28 Nissum Bredning og nr. 39 Harboøre Tange, Plet Enge og Gjeller Sø

Art	Planlagte indsatser	Eksisterende indsats	Ny indsats
Dværgterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Dværgterne	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Dværgterne	Færdselsregulering ved anlæg/omlægning af sti	Ja	
Dværgterne	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Fjordterne	Anden regulering	Ja	
Fjordterne	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Fjordterne	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Grågås	Begrænsning af prædation	Ja	
Grågås	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Havterne	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Havterne	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Hjejle	Begrænsning af prædation	Ja	
Hjejle	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Hjejle	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Klyde	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Klyde	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Krikand	Begrænsning af prædation	Ja	
Krikand	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Krikand	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Lille Kobbersneppe	Begrænsning af prædation	Ja	
Lille Kobbersneppe	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Lysbuget knortegås	Begrænsning af prædation	Ja	
Lysbuget knortegås	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Mosehornugle	Begrænsning af prædation	Ja	
Mosehornugle	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Pibeand	Begrænsning af prædation	Ja	
Pibeand	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Pibesvane	Begrænsning af prædation	Ja	
Pibesvane	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	

Art	Planlagte indsatser	Eksisterende indsats	Ny indsats
Rødrygget tornskade	Begrænsning af prædation	Ja	
Rødrygget tornskade	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Rørdrum	Begrænsning af prædation	Ja	
Rørdrum	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Rørdrum	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Rørhøg	Begrænsning af prædation	Ja	
Rørhøg	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Rørhøg	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Skestork	Begrænsning af prædation	Ja	
Skestork	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Spidsand	Begrænsning af prædation	Ja	
Spidsand	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Splitterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Splitterne	Bekæmpelse af invasive arter	Ja	
Splitterne	Færdselsregulering ved skiltning	Ja	
Almindelig ryle	Begrænsning af prædation	Ja	
Brushane	Begrænsning af prædation		Ja
Fjordterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Havterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Klyde	Begrænsning af prædation	Ja	

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel D. Den største plejeindsats for Agger Tange er afgræsning, der tilgodeser især de jordrugende fugle, der sikrer at græsset ikke bliver for højt i kombination med regulering af en fast vandstand henover sommeren styret af områdets sluser. Af hensyn til brushane er der opført to særlige indhegninger, således at der bevares høj vegetation, så den har muligheder for redesteder. Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for de resterende fugle nævnt på udpegningsgrundlaget, end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. Der er i 2019 etableret en ny fugleø kaldet Krik Sandø, der har vist sig at være en foretrukken ynglelokalitet for områdets ynglende terner. Her reguleres for prædatorer, ligesom på resten af Agger Tange og nogle af øerne. En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Opsummering

Den samlede indsats for naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer forventes hermed at understøtte de i Natura 2000-planen fastsatte mål for naturtilstanden.

Redegørelse for indsatsen i den forgangne plejeplansperiode

For de lysåbne naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget omhandler denne redegørelse planperioden 2016-2021. For skovnaturtyper perioden 2010-2021.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over planlagte og gennemførte aktiviteter på Naturstyrelsens arealer inden for Natura 2000-område N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Tabel E: Status for gennemførelse af aktiviteter for seneste planperiode fordelt på naturtyper og arter

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
1330 - Strandeng	Afbrænding	1.2
1330 - Strandeng	Rydning af opvækst	30.2
1330 - Strandeng	Hegning	121.7
1330 - Strandeng	Græsning	121.7
2110 - Forklit	Rydning af opvækst	4.3
2110 - Forklit	Bekæmpelse af invasive arter	3.2
2120 - Hvid klit	Rydning af opvækst	23.3
2120 - Hvid klit	Bekæmpelse af invasive arter	10.0
2130 - Grå/grøn klit	Etablering af vandhuller/søer	0.7
2130 - Grå/grøn klit	Afbrænding	12.4
2130 - Grå/grøn klit	Rydning af opvækst	36.8
2130 - Grå/grøn klit	Hegning	27.4
2130 - Grå/grøn klit	Græsning	27.4
2130 - Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	17.7
2140 - Klithede	Rydning af opvækst	3.3
2140 - Klithede	Hegning	0.6
2140 - Klithede	Græsning	0.6
2160 - Havtornklit	Rydning af opvækst	1.6
2190 - Klitlavning	Rydning af opvækst	0.9

Arter (planperiode 2016-2021)	Indsats
Rørhøg (A081)	Færdselsregulering ved skiltning
Splitterne (A191)	Færdselsregulering ved skiltning

Arter (planperiode 2016-2021)	Indsats
Hjejle (A140)	Færdselsregulering ved skiltning
Hjejle (A140)	Begrænsning af prædation
Lysbuget Knortegås (A047)	Færdselsregulering ved skiltning
Lysbuget Knortegås (A047)	Begrænsning af prædation
Spidsand (A054)	Færdselsregulering ved skiltning
Rørhøg (A081)	Begrænsning af prædation
Havterne (A194)	Færdselsregulering ved skiltning
Havterne (A194)	Begrænsning af prædation
Fjordterne (A193)	Færdselsregulering ved skiltning
Fjordterne (A193)	Græsningsskov
Splitterne (A191)	Begrænsning af prædation
Spidsand (A054)	Begrænsning af prædation
Klyde (A132)	Færdselsregulering ved skiltning
Klyde (A132)	Begrænsning af prædation
Hvinand (A067)	Færdselsregulering ved skiltning
Hvinand (A067)	Begrænsning af prædation
Dværgterne (A195)	Færdselsregulering ved skiltning
Dværgterne (A195)	Begrænsning af prædation
Almindelig Ryle (A149)	Færdselsregulering ved skiltning
Almindelig Ryle (A149)	Begrænsning af prædation
Hvidbrystet præstekrave (A138)	Færdselsregulering ved skiltning
Hvidbrystet præstekrave (A138)	Begrænsning af prædation
Kortnæbbet Gås (A040)	Færdselsregulering ved skiltning
Kortnæbbet Gås (A040)	Begrænsning af prædation
Krikand (A052)	Færdselsregulering ved skiltning
Krikand (A052)	Græsning
Krikand (A052)	Hegning
Krikand (A052)	Begrænsning af prædation
Pibesvane (A037)	Græsning

Arter (planperiode 2016-2021)	Indsats
Pibesvane (A037)	Hegning
Pibesvane (A037)	Begrænsning af prædation
Toppet Skallesluger (A069)	Færdselsregulering ved skiltning
Toppet Skallesluger (A069)	Begrænsning af prædation
Brushane (A151)	Færdselsregulering ved skiltning
Brushane (A151)	Græsning
Brushane (A151)	Hegning
Brushane (A151)	Begrænsning af prædation
Bramgås (A045)	Færdselsregulering ved skiltning
Bramgås (A045)	Begrænsning af prædation
Mosehornugle (A222)	Færdselsregulering ved skiltning
Mosehornugle (A222)	Begrænsning af prædation
Pibeand (A050)	Færdselsregulering ved skiltning
Pibeand (A050)	Begrænsning af prædation
Rørdrum (A021)	Etablering af vandhuller/søer
Rørdrum (A021)	Hegning
Rørdrum (A021)	Begrænsning af prædation
Lille Kobbersneppe (A157)	Færdselsregulering ved skiltning
Lille Kobbersneppe (A157)	Begrænsning af prædation
Stor vandsalamander (1166)	Etablering af vandhuller/søer
Stor vandsalamander (1166)	Græsning
Odder (1355)	Græsning
Odder (1355)	Etablering af vandhuller/søer

Tabel F: Oversigt over ikke-planlagte indsatser, der er gennemført, og som gavner arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
2120 - Hvid klit	Anden særlig udformning af arealplejen	1.1
2120 - Hvid klit	Begrænsning af prædation	0.0

Tabel G: Oversigt over indsatser der ikke er gennemført

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
1330 - Strandeng	Anden særlig udformning af arealplejen	15.1
1330 - Strandeng	Rydning af opvækst	62.5
1330 - Strandeng	Bekæmpelse af invasive arter	38.9
2130 - Grå/grøn klit	Afbrænding	4.8
2130 - Grå/grøn klit	Rydning af opvækst	20.2
2130 - Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	20.0
2140 - Klithede	Rydning af opvækst	0.6
2190 - Klitlavning	Græsning	1.3
2190 - Klitlavning	Rydning af opvækst	1.3
2190 - Klitlavning	Hegning	1.3

Der er blevet brændt af på den østlige del af tangen i sidste planperiode, men der mangler 4,8 ha for at opnå målsætningen. Der er ryddet store arealer med rynket rose ved biorotor og nedgravning som led i LIFE Redcoha. Der er dog kommet en del genvækst, som planmæssigt ryddes indenfor denne planperiode.

Opsummering

Med baggrund i ovenstående redegørelse for indsatser i den forgangne planperiode kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte aktiviteter overvejende er gennemført for Naturstyrelsens arealer. Udover de planlagte indsatser er yderligere ikke-planlagte indsatser gennemført jf. tabel F. Samlet har disse indsatser bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Miljøvurderingsloven, habitatdirektivet og plejeplanen

For samtlige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering (SMV). Natura 2000-planerne og de tilhørende miljøvurderinger kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Natura 2000, tredje generation planer (2022-2027).

Natura 2000-plejeplanerne er en type af planer, som kan være omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023) – herefter refereret til som miljøvurderingsloven.

Ved vurderingen af om en plejeplan er omfattet af miljøvurderingsloven ses på kriterierne i lovens § 8. Erfaringsmæssigt er der en del plejeplaner, som ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven. Det afhænger dog i alle tilfælde af det konkrete indhold af plejeplanen, og der skal derfor altid foretages en særskilt vurdering for hver plan.

Denne plejeplan er blevet vurderet i forhold til, om den er omfattet af miljøvurderingsloven. Det er vurderet, om plejeplanen fastsætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller om den vurderes at kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt jfr. miljøvurderingslovens § 8. Det er Naturstyrelsens vurdering, at plejeplanen ikke fastsætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser til projekter omfattet af lovens bilag 1 eller 2 og dermed ikke er omfattet af krav om miljøvurdering.

Denne plejeplan for Natura 2000-område 28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø omfatter indsatserne beskrevet i afsnittet planlagte indsatser. De planlagte indsatser forventes gennemført med det formål at understøtte bevaringsmålsætningerne for hhv. arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget.

I denne plejeplan planlægges der ikke gennemført aktiviteter med henblik på at udvikle naturtyper på bekostning af andre naturtyper.

Det er Naturstyrelsens vurdering, at plejeplanen er undtaget fra habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og dermed fra vurdering efter miljøvurderingsloven, fordi planerne er "direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning" jfr. artikel 6, stk. 3, 1. pkt. Plejeplanen anses således som direkte forbundet med og nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning.

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsats

Bilag 1.A: Resumé af Banedanmarks forvaltningsplan for N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Kort beskrivelse af Banedanmarks arealer i N28

Banedanmarks arealer er meget opdelt i 8 smalle matrikler på 1-3700 m² langs jernbanen ud mod Nissum Bredning og Skibsted Fjord.

Banedanmark ejer 5,51 ha (0,00017%) af 33.086 ha Natura 2000 området, hvoraf 0,76 ha er kortlagt natur.

Tabel A: Kortlagte naturtyper på Banedanmarks arealer i Natura 2000-området

Naturtype	Naturtypenavn	Areal hektar (ha)
Lysåbne naturtyper	Strandeng (1330)	0,4736
	Strandvold med flerårige planter (1220)	0,0152
	Surt overdrev (6230)	0,2750
I alt		0,7638

Behov for indsatser

I det følgende angives Banedanmarks planlagte indsatser for naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Indsatserne er beskrevet i nedenstående tabeller og suppleret med forklarende tekst.

Banedanmark ønsker at bevare og fremme lysåben natur på arealerne langs sporet, herunder gennemføre plejeindsatser for at fastholde naturtilstanden på beskyttede områder og skabe mikro-habitater til fordel for forskellige arter og derved opretholde jernbanen som spredningskorridor for flora og fauna.

Overordnet driftes jernbanearealer efter jernbaneloven med hensyntagen til drift og sikkerhed.

I tabellerne skelnes mellem "Igangværende indsats" og "Ny indsats", da der allerede ifølge forvaltningsplaner m.m. arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre forvaltningsplanen.

Tabel B: Behov for indsatser for naturtyperne på Banedanmarks arealer i Natura 2000-området

Forventede indsatser		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats (ha)	Ny indsats (ha)	Samlet behov for indsats (ha)
Lysåbne naturtyper	Rydning af uønsket opvækst	0-0,3		0-0,3
	Slåning og ikke fjerne det afslåede	0-0,3		0-0,7
	Afskrælning eller afbrænding			0
	Bekæmpe invasive planter			0-0,3

Inden for 6m fra sporet knuses/slås al opvækst om vinteren for at friholde fremføringsprofilen for togtrafikken og derved holdes lysåben.

Banedanmark planlægger ingen særlig naturtypebevarende indsats for lysåbne naturtyper i indeværende planperiode.

I tilfælde af at invasive og uønskede planter findes på området, forsøges disse bekæmpet.

Banedanmark planlægger ingen særlig indsats for arter på udpegningsgrundlaget i indeværende planperiode. Derfor vises Tabel C ikke.

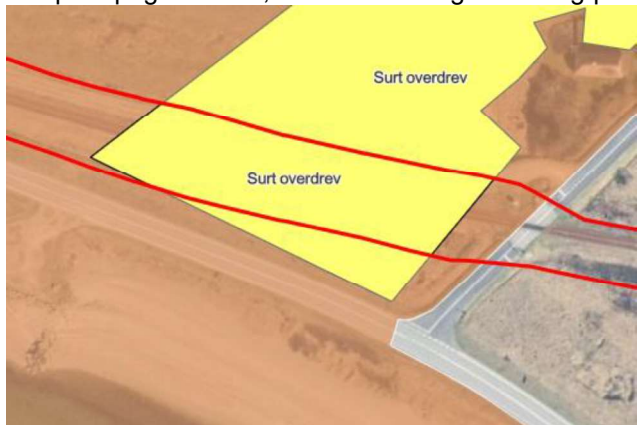
Kort over Banedanmarks arealer i N28

På kortet ses Natura 2000 området med orange, og den røde streg markerer Banedanmarks matrikel. Nord for Thyholm har Banedanmark arealer med Strandeng, hvoraf et af dem er på 3700m² og går hele vejen ud til Limfjorden. Banedanmark har dog ikke kunne identificere en særlig indsats for strandengen i denne planperiode.

Areal på 152 m² med Strandvold med flerårige planter nord for Oddesundbroen.

Areal med surt overdrev på 2750m² består primært af jernbanedæmning, afvandingsgrøft og grusvej, som ses på topografikortet, hvor der foretages slåning på en del af arealet.

Bilag 2: Plejeplaner udarbejdet i EU-life Projektet RigKilde-LIFE

Plejeplan for Hellerød Kær ved Tambohuse

Plejeplan for Hellerød Kær – gældende fra 2022 - 2032

Udarbejdet af Struer Kommune, RigKilde-LIFE 2022

1. Indhold

2.	Indledning	3
3.	Datagrundlaget for plejeplanen.....	3
4.	Beskyttelsesmæssig status.....	3
5.	Områdebeskrivelse	4
	Tidligere drift i området	4
	Tidligere og nuværende naturpleje i området	4
6.	Naturen i Hellerød Kær i dag	5
	Fuglelivet.....	6
7.	Målsætning for Hellerød Kær	7
8.	Plejeplan for Hellerød Kær.....	7
	Afgræsning	7
	Rydning af krat og tagrør.....	9
	Oprensning af grøblerender og vandløb	11
9.	Publikumsfaciliteter	13
10.	Referencer	15

Bilag:

Bilag 1:	Planlagt indsats for afgræsning 2022-2032
Bilag 2:	Vinter-/aflastningsareal
Bilag 3:	Oversigt over rydning
Bilag 4:	Grøblerender og vedligehold
Bilag 5:	Stiforløb med gangbro og trampesti

Ansvarsfraskrivelse

Indeværende plejeplan er udarbejdet som led i LIFE projektet LIFE14 NAT/DK/000606 som støttes økonomisk af EU Kommissionen. I henhold til artikel II.7.2 i General Conditions kan de holdninger og den viden, der kommer til udtryk i materialet, under ingen omstændigheder blive betragtet som EU Kommissionens officielle holdning og EU Kommissionen er ikke ansvarlig for den videre brug af oplysningerne i materialet.

2. Indledning

Som en del af EU naturgenopretningsprojektet, RigKilde-LIFE, indgår Hellerød Kær som delområde 3 – Struer Kommune. Delområdet er på ca. 45 ha.

Det er målsætningen i LIFE-projektet at opretholde, genskabe og udvide arealet med habitatnaturtyperne rigkær (typekode 7230), kildevæld, (typekode 7220) og avneknippe-mose (typekode 7210). Sekundært er det målet at forbedre tilstanden i strandeng (1330), grå/grøn klit (2130), klithede (2140), tidvis våd eng (6410) og hængesæk (7140), der ofte ligger i mosaik med de prioriterede naturtyper. Målsætningen udspringer fra Natura 2000-planens konkrete mål for områdets naturtyper og arter fra 2010-2015 og er helt eller delvis videreført i seneste Natura 2000-plan (2022-2027).

Denne plejeplan supplerer Natura 2000-handleplanen for Natura 2000-område nr. 28 "Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø", med en mere detaljeret plejeplan for Hellerød Kær, hvor der i forbindelse med RigKilde-LIFE projektet er udført konkrete indsatser. Den beskriver de tiltag, der kan bruges for at nå de opstillede mål for områdernes udvikling med rigkær, kildevæld, tidvis våd eng og strandeng, og hvordan arealerne skal forvaltes fremover. Planen er gældende for perioden 2022-2032 og vil kunne justeres, såfremt der kommer ny viden på området eller der viser sig nye eller andre muligheder for at forbedre naturtypernes bevaringsstatus.

Plejeplanen er udarbejdet i medfør af aktion F4 i RigKilde-LIFE projektet. Plejeplanen optages som bilag til Natura 2000-planen 2022-2027 for Natura 2000-område nr. 28 "Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø", hvorved plejeplanen bliver "lov-mæssig operationel".

3. Datagrundlaget for plejeplanen

Denne plejeplan er udarbejdet som afslutning på RigKilde-LIFE projektet der har løbet i Hellerød Kær i perioden 2016-2022.

Plejeplanen er primært udarbejdet på baggrund af botaniske registreringer af de beskyttede arealer i projektområdet. Hovedvægten er lagt på de botaniske gennemgange af området for Struer Kommune i 2018 og 2022.

Registreringen følger: "_Teknisk anvisning til besigtigelse af naturarealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 mv. Version 1.04, juni 2010" (Fredshavn m.fl. 2010).

Foruden ovennævnte data er tidligere indsamlede data om området anvendt som baggrundsviden for arbejdet. Det omfatter overvejende botaniske artslistes fra tidligere registreringer i området, og data fra optælling af sump-hullæbe.

Øvrigt data om dyrelivet i området er registreret på www.arter.dk.

4. Beskyttelsesmæssig status

Natura 2000-området: N28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø, udgøres af habitatområde H28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø samt fuglebeskyttelsesområde F23 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø.

I projektområderne er der bl.a. kortlagt habitatnaturtyperne rigkær (7230) og strandeng (1330).

Af ynglefugle på udpegningsgrundlaget findes en lang række arter, bl.a. klyde, brus-hane, rørhøg, klyde, alm. ryle, rørdrum og mosehornugle.

5. Områdebeskrivelse

Området vest for Tambohuse omfatter Hellerød Kær med de omgivende moser, enge og overdrev. Det er et karakteristisk Limfjordslandskab med overdrevsdominerede moræneskrænter og smeltevandsslugter, der omgiver et lavtliggende marint forland, som i dette område er præget af trykvandsdominerede moser.

Morænelandskabet er overvejende dannet under og efter den seneste istid (Weichsel-istiden). Mange steder er moserne meget kalkrige, hvilket formodentlig bl.a. skyldes store ophobninger af muslingeskaller fra muslingebanker på den hævede havbund fra stenalderhavet. I det opgravede materiale fra de oprensede grøfter i den vestlige del af området sås i 2010 stedvist store forekomster af muslingeskaller.

Plejeplanen omfatter et område på i alt ca. 45 ha.

Tidligere drift i området

Naturen i området er i høj grad formet af den måde arealerne har været drevet igennem århundreder. Moser og overdrevsskrænter ved Hellerød Kær har generelt været brugt til ekstensiv landbrugsdrift i en lang årrække. Det fremgår bl.a. tydeligt af de høje målebordsblade, som blev tegnet efter midten af 1800-tallet, at arealerne var i brug som ekstensive landbrugsarealer. Formodentlig går driften meget længere tilbage.

På målebordsbladene er det tydeligt, at området har været grøftet, og at grøfterne har haft nogenlunde samme forløb som i dag, måske har enkelte endda været bedre vedligeholdt tidligere. Tilsyneladende er enkelte skråninger ned mod kæret allerede på det tidligste kort tilplantet med nåletræer.

Tidligere var kærområdet åbent og ubeskyttet i forhold til saltpåvirkningen fra fjorden, men ved etableringen af landevejsdæmningen i 1915 blev saltpåvirkningen begrænset til kun at komme fra indstrømmende saltvand hvor Egebjerg Bæk krydser under vejbroen. Der findes både strandenge og ferske mosearealer mellem landevejen og fjorden, men de behandles ikke i denne plejeplan.

Ser man på luftfoto over området fra 1954 vurderes driften at være nogenlunde uændret i forhold til det, der kunne ses på de tidligere kort. Og siden 1954 er udviklingen gået den anden vej, driften er blevet opgivet på langt de fleste arealer og på et foto fra 1992 er stort set alle naturarealerne uden drift. Tilgroningen med træer og buske gik stærkt, og fortsatte frem til 2005 hvor de første plejetiltag blev gennemført.

Tidligere og nuværende naturpleje i området

Tilgroning med pilekrat i moserne var en væsentlig grund til at naturplejen i Hellerød Kær blev iværksat for knap 10 år siden.

Naturplejen blev indledt i 2005, hvor dele af kæret blev ryddet for pil, arealer blev heget og den nedre del af Egebjerg Bæk blev rensat op. Siden dengang er en stadig større del af arealet blevet ryddet og afgræsset, og endnu en strækning af Egebjerg Bæk er rensat op og uddybet.

I 2012 købte Struer Kommune to gallowaykøer med kalve og 3 kvier, som kommunen udlånte til Hellerød Kær Naturplejeforening. Disse dyr har siden afgræsset arealerne i den vestlige del af området syd for Egebjerg Bæk, og besætningen er vokset væsentligt.

I dag er 5,4 ha. ryddet for træopvækst og 34 ha er heget og afgræsses.

6. Naturen i Hellerød Kær i dag

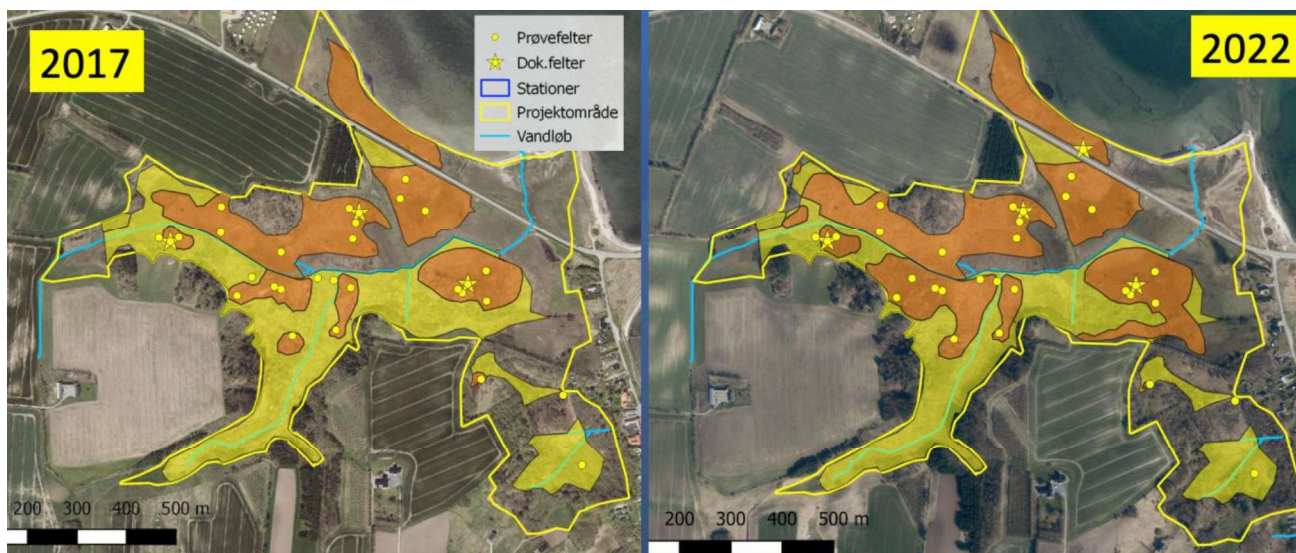
Botanik

I RigKilde-LIFE projektet er der foretaget botaniske registreringer 2 gange i hhv. 2017 og 2022 af 30 prøvefelter med pinpoint metoden (NOVANA-metoden). Derudover er der foretaget en kortlægning, som gør det muligt at udregne en naturtilstand.

På baggrund af en faglig vurdering har konsulentfirmaet HabitatVision valgt at sammenligne strukturer som fx vegetationshøjden og vedplantedækning de forskellige monitorings år for at få et indblik i udviklingstendensen for lokaliteterne. På samme måde er der anvendt sammenlignelige artsindeks for at teste, om der er sket en ændring i vegetationen. Dette giver valide vurderinger af, om der er sket tilstandsændringer i projektområderne.

Nedenfor ses de botaniske kortlægninger med rigkær, 7230 (orange arealer) og potentielle rigkærs arealer (gule arealer) i hhv. 2017 og 2022. I løbet af undersøgelsesperioden er naturtypen rigkær steget med 23 %.

Derudover viser de botaniske undersøgelser, at der er sket en mindre stigning i antal af arter med 14% og vegetationshøjden er faldet med næsten 23% (Erik Aude, 2022).

Botaniske kortlægninger med rigkær, 7230 (orange arealer) og potentielle rigkærs arealer (gule arealer) i hhv. 2017 og 2022.

Det vurderes at Rigkilde LIFE-projektet har haft en meget gunstig påvirkning af naturtilstanden i Hellerød Kær og derved opnår store dele af området en gunstig bevaringsstatus. Foruden den positive påvirkning på naturtilstanden, er det også særlig positivt at andelen med rigkær, 7230 er gået betragteligt frem i undersøgelsesperioden.

Projektet er i særlig grad lykkedes med at ændre strukturindekset positivt hvilket udmønter sig i arealernes forbedrede naturtilstand. Udover EU-projektet vurderes det også, at den store og værdifulde lokale opbakning har været vigtig for at opnå de gode resultater.

Der er imidlertid stadig store dele med ugunstig bevaringsstatus, som med tilpasset og forsat pleje stadig kan udvikle sig gunstigt. Det er desuden værd at bemærke, at der er akut brug for en indsats i det mest værdifulde område, hvor der findes den sjældne Glinsende kærmos (*Tomenthypnum nitens*), hundredvis af Sump-hullæber og Rundbladet soldug (se bilag 1).

Fuglelivet

Der er ikke foretaget systematiske registreringer af fuglelivet i Hellerød Kær. Den naturpleje, der er indledt i størstedelen af området, vil kunne få betydning for de fuglearter, der vil kunne yngle i området. De forholdsvis smalle slugter mod vest og syd i projektområdet er næppe vigtige fuglelokaliteter, men de åbne, ekstensivt afgræssede arealer i den centrale og nordvestlige del af Hellerød Kær er sandsynlige ynglelokaliteter for engfugle som vibe og dobbelt-bekkasin.

7. Målsætning for Hellerød Kær

Målsætningen for Hellerød Kær er ifølge RigKilde-LIFE projektet, at genskabe og fremme udviklingen af habitatnaturtyperne rigkær (7230) og kildevæld (7210).

8. Plejeplan for Hellerød Kær

Nedenfor gennemgås de naturplejemetoder der er anvendt i Hellerød Kær i projektperioden 2015-2022 for RigKilde-LIFE. Endvidere er de planlagte indsatser for perioden 2022-2032 listet samt et økonomisk estimat til udførelsen.

Afgræsning

Mange steder i Hellerød Kær har dyrene adgang til tørre arealer langs kanten af mosen, og det er medvirkende til at få en effektiv afgræsning af området. Overdrevsarealerne er dog ikke særligt store sammenlignet med mosearealet. Da de fleste moser i området er uegnede til afgræsning i vinterhalvåret, er Hellerød Kær ikke egnet til egentlig helårsafgræsning.

Det vigtigste redskab til at forbedre og sikre naturindholdet i projektområdet er, at der fastholdes en drift med ekstensiv afgræsning af arealerne. I dag græsser ca. 40 Galloway dyr området som ejes og drives af Hellerød Kær Naturplejeforening.

Da området er uegnet til helårsgræsning, har RigKilde-LIFE projektet sikret vinter-/aflastningsarealer, der ligger udenfor naturområdet, og som afgræsses sammen med naturarealerne (se bilag 2).

De mange kilometer hegn i Hellerød Kær kræver årlig vedligeholdelse som påhviler Struer Kommune. Det vurderes at eksisterende hegn kan vedligeholdes og repareres de næste 10 år. Derimod er det nødvendigt at der hvert år slås for tagrør og øvrig opvækst under hegnslinjen for at sikre at der holdes strøm på ledningen.

Det vurderes at de fleste arealer har en god pleje. Enkelte områder kræver en øget indsats end nuværende og et mindre område vurderes at have behov for akut plejeindsats. Her vokser Glinssende kærmos og der har ikke været dyr på arealet i en længere periode.

Nuværende og kommende indsats:

- Afgræsningen udføres af Hellerød Kær Naturplejeforening.
- Græsningstrykket for hele området skal vurderes løbende af Struer Kommune.
- Det vejledende græsningstryk for området fastsættes til 0,5 SK/ha i sommerhalvåret.
- Kommunen kan til enhver tid som tilsynsmyndighed fastsætte et ændret græsningstryk, en anden græsningsperiode og/eller forlange delarealer helt eller periodisk frahegnet.
- Efter faglig vurdering øges græsningen på delområder (se bilag 1).
- Akut plejeindsats gennemføres ved værdifuldt hotspot (bilag 1).
- Dyrene må ikke tilskudsføres i de perioder, hvor de har adgang til naturarealerne, undtaget er dog mineraltilskud.
- Dyr har adgang til aflastningsarealer i vinterhalvåret.
- Rydning af hegnslinje udføres 1 gang hvert år.

Der er indgået lejeaftale for vinterarealer for en 5-års periode 2022-2027 med lodsejer:

Mads Houe
Tambohusevej 17
7790 Thyholm
M: 40 95 54 60

Økonomi:

Lejemål 35.000 kr./år. Potentiel forlængelse af lejemål i perioden 2027-2032 i alt **177.000 kr.**

Alternativt skal der findes et andet areal.

Rydning af hegnslinje 10.000 kr./år. **Planperioden i alt 100.000 kr.**

Hellerød Kær Naturplejeforening ejer dyreholdet og afholder udgiften hertil inkl. vinterfoder.

Reparation af hegn påhviler Struer Kommune. Hellerød Kær Naturplejeforening assisterer med frivillige timer. Midler til potentielt nyt hegn eller dele heraf kan evt. søges via Landbrugsstyrelsen.

Rydning af krat og tagrør

En stor del af den naturpleje, der før RigKilde-LIFE projektet er foregået i Hellerød Kær omfattede rydning af pilekrat i moserne langs Egebjerg Bæk. I projektperioden 2015-2022 er ca. 7,5 ha ryddet maskinelt. Et mindre område på ca. 0,5 ha er ryddet for pilekrat. Behovet for yderligere rydning er derfor begrænset. Der er dog fortsat enkelte partier (samlet ca. 1 ha) hvor pilekrat og elletræer fortsat skygger og med fordel kan fjernes. Derudover kommer der genvækst i de tidligere ryddede arealer.

Generelt gælder det i forbindelse med rydning, at:

- Rydning af træer og kratvegetation skal foregå udenfor fuglenes ynglesæson, dvs. i perioden 1. august – 1. april.
- Rydningen kan foretages manuelt eller maskinelt. Hvis der benyttes maskiner, skal arbejdet foretages i en tør periode eller i en periode med hård, bar frost, for at undgå varige skader i moserne.
- Det ryddede vedmateriale skal fjernes fra naturarealerne.

Hvert forår gennemføres et mikropleje arrangement som har til formål at fælde pilebuske, rydde for genvækst, rydde stier og reparere hegn inden græsningssæsonen i kæret begynder.

Lodsejerforeningens græsningsindsats har reduceret vækst af tagrør markant og fremmet de botaniske værdier. Såfremt Struer Kommune vurderer at dyrene ikke kan forbedre forholdene yderligere, kan en maskinel rydning blive relevant. Med det nuværende græsningstryk vurderes det maksimalt at blive relevant 1-2 gange de næste 10 år.

Indsats:

Forsæt nuværende græsningstryk. Struer Kommune vurderer om der skal laves maskinel rydning.

Økonomi:

Potentielt 20.000 kr. pr. gang.

Orensning af grøblerender og vandløb

Den hidtidige naturpleje i Hellerød Kær har omfattet en grundig oprensning af Egebjerg Bæk. Orensningerne er gennemført fordi det blev vurderet, at en del af de værdifulde mosearealer var for våde til at kunne afgræsses af kreaturer.

De hydrologiske undersøgelser i RigKilde-LIFE projektet 2016-2022 målte en relativ stor tilvækst i vandføring i kærrets centrale del omkring de botaniske hotspots, hvor der blandt andet findes sumphullæbe.

Hvis naturtilstanden i de botanisk artsrige områder skal fastholdes og fremmes, er det afgørende at arbejde for at sikre de - for naturtypen - mest hensigtsmæssige vandstandsforhold.

Hvis afvandingen af moserne bliver for effektiv, sker der en direkte udtørring, som mange værdifulde eng- og moseplanter ikke kan tåle. Hvis jordbunden ikke er vandmættet, vil der desuden ske en øget omsætning i jordbunden, som frigør næringsstoffer, som yderligere vil medvirke til, at de sjældnere arter forsvinder fra arealerne. Det vurderes, at gennemsnitsvandstanden på de fleste af de berørte moseområder bør være i terræn mange måneder om året, men 5-15 cm under terræn i de tørre sommermåneder. Selv i de tørreste perioder vil der være vådere partier i området, men de arealer vil så næppe kunne afgræsses væsentligt i normale år.

En høj vandstand i moserne kan også være problematisk for mange plantearter. Det skyldes dels, at den høje vandstand kan forhindre tilstrækkelig afgræsning af arealerne, som derfor gror til. Derudover er det et reelt problem, hvis værdifulde og næringsfølsomme mosepartier oversvømmes med næringsrigt vand fra dræn, vandløb og grøfter. Ofte vil de mest værdifulde arealer være præget af fremsivende grundvand frem for en høj vandstand, der skyldes opstemmet overfladevand.

På baggrund af de hydrologiske undersøgelser har RigKilde-LIFE projektet foranstaltet etablering af grøblerender som er 10-30 cm gravede render.

Indsats:

Struer Kommune ønsker at bibeholde nuværende 2 stk. vandstandsloggere og dermed følge effekten af de etablerede grøblerender ved at måle vandstandene over tid.

Ud fra de faktuelle vandstandsmålinger, vurderer Struer Kommune hvorvidt at de etablerede grøblerender og å-løb bør oprensnes. Det estimeres at der hvert 3.-5. år skal udføres en oprensning for at sikre grøblerenderne fortsat fungerer og at det tilførte sediment opstrøms til å-løbet fjernes, for ikke at dæmme vandet yderligere op. Potentielt oprensnes 2-3 gange inden for de næste 10 år.

Vandstandsloggere tømmes og data samles ved bestilling hos:

Watson C.
9220 Aalborg Ø.
Ole Munch Johansen
omu@watsonc.dk
T: 28 43 92 95

Entreprenør:

Thomas Bedsted
Lauhedevej 21
7830 Vinderup
T: 40 98 11 61

Økonomi:

3.000 kr. per upload af vandstandsmålinger. For 10 år maksimalt 30.000 kr.

20.000-25.000 kr. per oprensning. For 10 år maksimalt 75.000 kr.

9. Publikumsfaciliteter

Der har været stor lokal interesse i at udvide eksisterende stiforløb i kæret for at formidle viden om den natur, som man gør en stor indsats for at pleje. Det er afgørende for at sikre sig en forståelse for de tiltag der løbende er lavet, og for at skabe medejerskab blandt publikum.

Hellerød Kær Naturplejeforening, Kærets Venner og Tambohus Bylag har i samarbejde med Struer Kommune udvidet eksisterende stisystem i området, således at der bliver bedre mulighed for at komme ud i våde områder og opleve rigkær.

I forbindelse med RigKilde-LIFE projektet og naturplejens gennemførsel, er der etableret 525 meter formidlingssti. Heraf er 239 meter gangbro i træ med 20 m² platform og 286 meter trampesti ryddet for træer og buske.

Der er opsat bord og bænke med informationsskilte der informerer om RigKilde-LIFE projektet, kærets historie, kærets naturværdier og den store frivillige indsats der ydes fra lodsejer og øvrige foreninger i lokalområdet.

239 meter gangbro er etableret i de vådeste dele af stiforløbet. Dertil er der lavet 20 m² platform med hvorfra der er godt overblik over kæret og helt tæt på rigkærsvegetationen.

Der er etableret 286 meter trampesti, hvor træer og buske er fældet og knust.

Bænk opsat i den nordvestlige del af projektområdet. Her er der opstillet informationsskilte til de besøgende i kæret.

Indsats:

Der er indgået en kontrakt med den udførende entreprenør hvor der er stillet en 10-årig garanti for form og funktion af gangbroen. Garantien omfatter evt. reparation og udskiftning af materialer hvor der viser sig produktions- og konstruktionsfejl eller funktionsnedsættende skader på gangbroen. Garantien skal dække skader som er opstået af andre årsager end vejrlig samt almindelige slitage, som er forårsaget af almindeligt brug af boardwalk/gangbroen. Som eksempler på skader, som skal være omfattet af garantidækningen inkluderer dette: Sætningsskader, brædder der slår sig skæve, går i stykker eller på anden vis taber sin funktion, rådne pæle m.v. Denne opremsning over skader er ikke udtømmende.

Derudover er garantien inkluderet vedligehold af overfladen mod algebelægning, hvor overfladen slibes ved år 5 og igen ved år 10 efter opsættelsestidspunktet. Altså skal der i 2027 og 2032 udføres en overfladebehandling dækket af garantien. Der skal udarbejdes en service rapport ved hver overfladebehandling samt ved reparationsopgaver.

Entreprenør:

Poda Hegn v/Niels L. Andersen ApS
 Industrivej 34, 7700 Thisted
 T: 22 19 09 81

Trampestien vedligeholdes af lodsejerne i samarbejde med Tambohus Bylaug og Kærets Venner.

Formidlingsskilte forventes ikke nødvendigt at opdatere eller udskifte inden 2032.

Økonomi:

Ingen.

Entreprenør udfører opgaven som garantien beskriver jf. kontrakt. Således skal al reparation og udskiftning af dele af boardwalk/gangbroen indenfor den 10-årige garantiperiode foretages af leverandøren uden nogen former for omkostninger for Struer Kommune. Derefter tilfalder vedligeholdelsen Struer Kommune.

Frivillige timer sikrer den årlige vedligehold af trampesti.

I samarbejde med de lokale foreninger bistår Struer Kommune med evt. fremtidige fejl eller ødelæggelser af formidlingsskilte.

10.Referencer

Plejeplan for Hellerød Kær ved Tambohuse, Udarbejdet af BioWitt, 2015.

Grundlinjemonitering af habitatnaturtyper i Hellerød Kær, RigKilde LIFE - aktion D1. Teknisk rapport af Thorild Vrang Bennett, Erik Aude og Lene Thomsen HabitatVision A/S, 2018.

Slutmonitering af habitatnaturtyper i Hellerød Kær, RigKilde LIFE - aktion D1. Teknisk rapport af Erik Aude og Lene Thomsen HabitatVision A/S, 2022.

Afrapportering af D1 effektmonitering, RigKilde-LIFE 2015-2022. Teknisk rapport af Erik Aude, Thorild Vrang Bennett og Lene Thomsen, HabitatVision A/S, 2022.

Buttenschøn, Rita Merete (2014): Vejledende græsningstryk for udvalgte naturtyper.

http://naturerhverv.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Tilskud/Arealtilskud/Miljoe_oekologitilskud/2015_Miljoe-og_oekologitilsagn/Nedsat_graesningstryk.pdf

Fredshavn, Jesper; Nygaard, Bettina og Ejrnæs, Rasmus (2010): Teknisk anvisning til besigtigelse af naturarealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 mv. Version 1.04, juni 2010:

<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/ronlyres/C715470A-4A6C-4E62-91C2-CF53B15EF239/0/TA-besigtigelseafnaturarealer104.doc>

Struer Kommune (2013): Kommuneplan 2013-2024, Struer Kommunes Naturkvalitetsplan:

<http://kommuneplan.struer.dk/webtop/site.aspx?p=20914>

Udkast til Natura 2000-plan (2022-2027) for Natura 2000-område N28: Agger Tange, Nisum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. [Rapport \(mst.dk\)](#)

Bilag 1. Indsats for afgræsning 2022-2032

Bilag 2. Sommergræsning og nyt vinterareal

Bilag 3. Rydningsområder

Bilag 4. Oprensning af etablerede grøblerender

Bilag 5. Eksisterende stiforløb med ny gangbro og trampesti

**Plejeplan for enge, moser og strandenge ved Brokær, Boddum og
Skibsted-engene
Projektområde 3 i RigKilde-LIFE**

Gældende for perioden 2022-2032

Indhold

1	Indledning.....	3
2	Beskyttelsesmæssig status.....	3
3	Beskrivelse af området og potentiale.....	4
4	Målsætning for projektområde 2, Hvidbjerg Å.....	5
5	Plejeplan for området.....	5
4.1	Tekniske anlæg.....	5
5.1	Drift af arealerne	5
5.2	Øvrige retningslinjer	6
	Kortbilag 1. Hegn etableret i projektområdet.....	7
	Kortbilag 2. Rydninger udført i projektområdet.....	8
	Kortbilag 3. Hydrologitiltag udført i projektområdet.....	9
	Kortbilag 4. Skilte opsat i projektområdet.....	10

Ansvarsfraskrivelse

Indeværende plejeplan er udarbejdet som led i LIFE projektet LIFE14 NAT/DK/000606 som støttes økonomisk af EU Kommissionen. I henhold til artikel II.7.2 i General Conditions kan de holdninger og den viden, der kommer til udtryk i rapporten, under ingen omstændigheder blive betragtet som EU Kommissionens officielle holdning og EU Kommissionen er ikke ansvarlig for den videre brug af oplysningerne i rapporten.

1 Indledning

Som en del i EU LIFE-projektet, RigKilde-LIFE indgår dele af Natura 2000 området Agger Tange, Nisum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø som projektområde 3. Projektområdet er 352 ha.

Det er målsætningen i LIFE-projektet at opretholde, genskabe og udvide arealet med de prioriterede habitatnaturtyper rigkær (typekode 7230), kildevæld (typekode 7220) og avneknippemose (typekode 7210). Sekundært er det målet at forbedre tilstanden i naturtyperne strandeng (typekode 1330), grå/grøn klit (typekode 2130), klithede (typekode 2140), tidvis våd eng (typekode 6410) og hængesæk (typekode 7140), der ofte ligger i mosaik med de prioriterede naturtyper.

Målsætningen udspringer fra Natura 2000 planens konkrete mål for det enkelte områdes naturtyper og arter fra 2010-2015 og er helt eller delvis videreført i seneste og gældende Natura 2000 plan (2016-2021).

Denne plejeplan supplerer Natura 2000 handleplanen for Natura 2000 området 28; Agger Tange, Nisum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø med en mere detaljeret plan for de områder, hvor der i forbindelse med RigKilde-LIFE er udført konkrete indsatser.

Plejeplanen beskriver de tiltag, der kan bruges for at nå de opstillede mål for områdernes udvikling med naturtyperne rigkær, kildevæld samt strandeng og hvordan arealerne skal forvaltes fremover. Planen er gældende for perioden 2022-2032 og vil kunne justeres, såfremt der kommer ny viden på området eller der viser sig nye eller andre muligheder for at forbedre naturtypernes bevaringsstatus.

Plejeplanen er udarbejdet i medfør af aktion F4 i RigKilde-LIFE. Plejeplanen optages som bilag til Natura 2000-planen 2022-2027 for Natura 2000 område nr. 28; Agger Tange, Nisum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø, hvorved plejeplanen bliver "lovmæssig operationel".

2 Beskyttelsesmæssig status

Natura 2000 området Agger Tange, Nisum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø udgøres af Habitatområde H28 og Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39. Kun dele af Natura 2000-området, særligt moseområdet Brokær, de langstrakte strandenge langs Boddums fjordstrækning samt enge og moser ved Skibsted fjord udgør projektområde 3 i RigKilde-LIFE. Samtlige arealer indenfor projektområdet er beskyttet jf. Naturbeskyttelseslovens § 3.

RigKilde-LIFE Projektområde 3 Hvidbjerg Å

I projektområdet er der bl.a. kortlagt rigkær (7220) og kildevæld (7220) samt strandeng (1330), som udgør de primært forekommende habitatnaturtyper indenfor projektområdet. Derudover rummer projektområdet Thys eneste registrerede levested for bilag II arten blank seglmos, der derfor også findes på udpegningsgrundlaget for natura 2000 området.

Af ynglefugle på udpegningsgrundlaget for F27, som dækker projektområde 3, findes rørdrum, klyde og havterne, mens området også er udpeget for trækfuglene kortnæbbet gås, lysbuget knortegås, hvinand, toppet skallesluger og hjejle.

3 Beskrivelse af området og potentiale

Projektområdet udgøres som nævnt af dele af Natura 2000 område nr. 28 og repræsenterer store sammenhængende arealer med mosetyperne rigkær og kildevæld i Dover Kil/Brokær området. Strandengene varierer mellem smalle bræmmer langs fjorden og store sammenhængende strandengsarealer som ved f.eks. Boddums østlige ende. Enkelte steder som ved Skibsted fjord engene, afløses strandengen af rigkær og kildevæld jo nærmere man kommer den gamle kystskrænt, der danner en naturlig linje mellem natur- og landbrugsarealerne. Områderne indenfor projektområde 3 er alle privatejede på nær en enkel matrikel ejet af Naturstyrelsen.

Naturtilstanden for de lysåbne kortlagte habitatnaturtyper er for de fleste områder god. Den gode naturtilstand skyldes bl.a. at der forekommer store arealer, der er under pleje i form af afgræsning eller rydning. Det gode artsindeks skyldes bl.a., at der oftest er mange særligt følsomme arter.

Dog er der fortsat arealer uden pleje og under tilgroning hvilket giver arealerne en moderat naturtilstand. Her er det især tilgroning i høje græsser og urter, afvanding og/eller tilgroning i vedplanter, der giver naturen problemer.

Med projektet er der iværksat følgende tiltag:

1. Afgræsningen indenfor projektområdet er forbedret ved forøgelse af arealer med afgræsning samt udbedring af faciliteter, herunder med nyt hegn på i alt 78,1 ha, incl. led, kreaturovergange, fangfolde, drikkevandsforsyninger og strømforsyninger. Derudover etablering af 100 meter kreaturpassage til fordel for pleje af rigkærsarealer.
2. Eksisterende eller potentielt rigkær er forbedret ved rydning af pileopvækst eller tagrør på i alt 22 ha med efterfølgende afgræsning.
3. Hydrologien er blevet forbedret på i alt 19,3 ha ved at grøfter og dræn er blevet lukket eller omlagt.
4. Formidlingsskilte er opsat

Blomstrende leverurt i Brokær

4 Målsætning for projektområde 2, Hvidbjerg Å

Målsætningen for delområdet er ifølge Riggkilde-LIFE-projektet, at:

Genskabe og fremme udviklingen af habitatnaturtyperne rigkær (7230) og kildevæld (7210)

5 Plejeplan for området

4.1 Tekniske anlæg

I forhold til publikumsfaciliteter, klargørelse af området til græsning og forbedring af hydrologi, er der blevet etableret/sat følgende tekniske anlæg i projektområdet.

1. 10,2 km nyt hegn, incl. led, kreaturovergange, fangfolde, drikkevandsforsyninger og strømforsyninger
2. 100 meter kreaturpassage
3. 3 formidlingsskilte

5.1 Drift af arealerne

I den fremtidige forvaltning er det vigtigt at bevare de ryddede og afgræssede områder lysåbne med naturlige hydrologiske forhold.

Gøgeurt i Brokær

Retningslinjer for driften af projektområderne:

- Afgræsning skal foregå med kreaturer i perioden 1. april til 1. oktober eller længere, hvis arealets tilstand tillader det. I nogle af de vådeste blødbundsområder kan en kortere udbindingsperiode dog være nødvendig af hensyn til kreaturerne sikkerhed. Græsningstrykket skal følges nøje med henblik på tilpasning.
- Tilskuds fodring må ikke finde sted. Dog kan der i forbindelse med indfangning af dyr foretages let fodring i fangfold. Evt. restfoder fjernes efterfølgende
- Mindst hvert 3. år føres tilsyn med ryddede/slåede arealer, og der følges op med skånsom rydning/slåning af genvækst, såfremt det vurderes at udgøre en trussel for naturtyperne. Thisted Kommune forestår tilsyn og eventuel opfølgning.
- Mindst hvert 3. år føres tilsyn med etablerede paddeskrab og eller vandhuller med henblik på at vurdere, om der er behov for at udføre tilpasninger eller oprensninger. Om nødvendigt iværksættes pleje for at opretholde paddeskrabene som egnede levesteder for padder. Endvidere føres tilsyn med, om der sker nytilløbninger, fodring eller opsætning af andehuse eller andre påvirkninger, som skal bringes til ophør. Thisted Kommune forestår tilsyn og eventuel opfølgning.
- Mindst hvert 3. år følges op på hydrologiske tiltag, med henblik på at sikre, at afværgegrøfter, mv. vedligeholdes i overensstemmelse med det tilsigtede formål. Thisted Kommune forestår tilsyn og eventuel opfølgning.

- I løbet af 2023 besigtiges de 3 skilte i delområdet, og det besluttet, om de skal vedligeholdes, ændres eller afvikles efter efterlifeperioden. Tilsyn og opfølgning udføres Thisted Kommune.

5.2 [Øvrige retningslinjer](#)

Udover ovennævnte bestemmelser for den løbende pleje gælder følgende:

- Hegnsvedligeholdelse er omfattet af græsningsaftalen

Topstartuer i kildevæld ved Brokær

Kortbilag 1. Hegn etableret i projektområdet

Kortbilag 2. Rydninger udført i projektområdet

Kortbilag 3. Hydrologitiltag udført i projektområdet.

Kortbilag 4. Skilte opsat i projektområdet

